

รูปแบบการพัฒนาวัตรกรรมการปลูกป่าถ้ำน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพอง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัญญา เลิศไกร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

INNOVATION DEVELOPMENT MODEL OF OIL-BEARING PALM TREES
PLANTATION IN THE PAKPANANG BASIN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

PUNYA LERTGRAI

Presented in Partial Fulfillment of the Requirement for the of
Doctor of Philosophy Education for Locality Development
Nakhon Si Thammarat Raja hat university
Academic Year 2552

หัวข้อวิทยานิพนธ์ รูปแบบการพัฒนาวัตกรรมการปลูกปาล์มน้ำมัน ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง
จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้วิจัย นายปัญญา เลิศไกร
สาขาวิชา การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เหม ทองชัย)
..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงศ์ ธรรมชาติ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไมตรี จันทรา)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เหม ทองชัย)
..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงศ์ ธรรมชาติ)
..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. บุญฉวี วุฒิมณี)

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไว้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

..... (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิสิทธิ์พร สถิตย์ภาสกิจกุล) (อาจารย์อำพล ศิริพันธ์)

คณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน

วันที่ 8 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2552

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	รูปแบบการพัฒนาวัตกรรมการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้วิจัย	นายปัญญา เลิศไกร
สาขาวิชา	การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ประธานอาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เหม ทองชัย
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร.สิบพงษ์ ธรรมชาติ

การวิจัยรูปแบบการพัฒนาวัตกรรมการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยศึกษาชุมชน มีขอบเขตด้านพื้นที่ในหมู่ที่ 1 บ้านคงกล่อม หมู่ที่ 2 บ้านบางคว้น หมู่ที่ 5 บ้านเนินธัมมัง ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่ราชการส่งเสริมให้ปลูกปาล์มน้ำมันในลุ่มน้ำเป็นพืชพลังงาน และเป็นพื้นที่แรกๆ ของการปลูกปาล์มในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง การปลูกปาล์มในสภาพพื้นที่ 3 หมู่บ้าน เป็นการนำนวัตกรรมมาใช้ในพื้นที่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์เรื่องปาล์มในที่ลุ่ม ดินแบบป่าพรุ น้ำท่วมบ่อยๆ มาก่อน การรับนวัตกรรมแล้วพัฒนาวัตกรรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จึงเป็นประเด็นหลักที่สำคัญในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษากระบวนการเรียนรู้ เพื่อปรับเปลี่ยนอาชีพไปสู่การปลูกปาล์มของเกษตรกร
2. ศึกษารูปแบบของการพัฒนาวัตกรรมการปลูกปาล์มของเกษตรกร

ผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพ และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวัตกรรรมเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของการเรียนรู้เพื่อชี้นำตนเอง ดังนี้

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพ เกิดจากบริบทสังคมและประสบการณ์จากความล้มเหลวของอาชีพทำนา ทำให้ตระหนักที่จะเรียนรู้วัตกรรรมโดยการตรวจสอบ ทดลองอย่างจริงจังด้วยตนเอง จนมีความเข้าใจที่ชัดเจน จึงเปลี่ยนอาชีพแบบค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไปอย่างระมัดระวัง ด้วยการทดลองอาชีพใหม่ขนาดเล็กก่อน แล้วค่อยขยายผลภายหลัง

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวัตกรรรม พบว่าเกษตรกรนำเอาประสบการณ์ปัญหามาตั้งเป็นข้อสังเกต และคิดวิเคราะห์ปัญหาที่จะเกิดจากการใช้วัตกรรรม แล้วค้นหาแนวทางการพัฒนาวัตกรรรม ด้วยการนำเอาความคิด วิธีการใหม่ๆ มาทดลองพัฒนาแนวทางใหม่ด้วยตนเอง

Abstract

Thesis Title	Innovation Development Model of Oil-Bearing Palm Tree Plantation In the Pakpanang Basin Nakhon Si Thammarat Province
The Author	Mr.Punya Lertgrai
Program	Education for Locality Development.
Thesis Chainman	Assistant Professor Dr.Hem Thongchai
Thesis Advisors	Professor Dr.Anurak Panyanuwat Associate Professor Dr. Seubpong Thammachat

The research on the model of innovation development of growing Oil-Bearing palm trees grown in the Pakpanang Basin in Nakhon Si Thammarat Province is a kind of community studies. The study area covers Ban Kongkalom in Moo 1, Ban Bang Duan in Moo 2, and Ban Nerm Thammang in Moo 5 in Tambon Mae-Chow-U-Hua in the District of Chienyai in Nakhon Si thammarat province. The government sectors have been advocating the people to grow Oil-Bearing palm trees in these areas. They became the first areas to try growing Oil-Bearing palm trees in the river basin math the quagmire or marts soils which are subject flooding. The adoption of the innovation development has indispensably been necessary in order to carry out the most suitable metro of growing palm trees in such areas, which is the main issue of this study.

This study aims at :-

1. Studying the learning process of converting the living means of the agriculturists in to growing palm trees.
2. Studying the palters of innovation development of the agriculturists

The outcome of study shows that the agriculturists have been learning and adjusting themselves in changing their careers and acquiring the Knowledge of the development of innovations for self-directed learning :-

The learning process for changing the careers of the agriculturists has been caused by the social contexts and the painful experiences of the failure of original careers. They were aware of their miserable plights and started to try new learning means on their own until they understood the situations. They have been carefully and gradually changing their careers by first trying a small business and expanding it later.

The agriculturists have been learning to analyze courses by the application of innovations. They have been trying to look for a way to develop innovations by trying new ideas they have been learning from their experiences and trying their own ways of development.

กิตติกรรมประกาศ

บนเส้นทางการศึกษาชุมชน ค้นหาค้นคว้าความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้รับความสะดวก และช่วยเหลือต่างๆ จากชาวคองคาล้อม บางด้วน และเนินธัมมัง ได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ร่วมรับรู้ กระบวนการเรียนรู้ชีวิต การใช้ชีวิตด้วยสติและพลังกำลังของชาวสวน ได้สัมผัสกระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และแก้ปัญหาจากฐานรากด้วยประสบการณ์ ได้เห็นปรากฏการณ์ที่เป็นมิติของการพัฒนา ที่เกิดจากภายในคนที่แท้จริง ด้วยอหิชาศย์ไมตรีที่ดียิ่ง โดยเฉพาะคุณชัชยา กลางบน คุณชัชฤทธิ์ คงเขียว จากบ้านเนินธัมมัง คุณประทีป ขุนทอง คุณเวียง แก้วไสพร จากบ้านคองคาล้อม คุณประสิทธิ์ จันทร์ทอง จากบ้านบางด้วน ได้ช่วยประสานงานอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้การเก็บข้อมูลและการถอดบทเรียนลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณแม่ปรีญา คุณพี่ไพฑูรย์ น้องพูนสุข และน้องภัศราภรณ์ เลิศไกร ที่ให้กำลังใจในการเรียน การทำวิจัย นอกจากนี้ในทุกครั้งที่มีความ และอุปสรรคต่างๆ ผู้วิจัยได้รับรู้ ถึงพลังใจให้สู้กับปัญหาต่างๆ โดยระลึกว่าคุณพ่อวินัย ลิศไกร ที่จากพวกเราไปก่อนหน้านี้อยู่เคียงข้าง คอยปลอบใจ ให้กำลังใจผู้วิจัยทุกครั้งอยู่ตลอดเวลา ขอขอบคุณ อาจารย์วรดี เลิศไกร ที่คอยช่วยเหลือ สนับสนุนในเรื่องต่างๆ เป็นอย่างดี

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เป็นเพราะความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เหม ทงชัย ประธานคณะกรรมการหลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ศาสตราจารย์ ดร.อนรรักษ์ ปัญญาอนุวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษา จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ อาจารย์ที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและศาสตราจารย์ ดร.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านทั้งสี่ยังเป็นแบบฉบับในการทุ่มเทการทำงานด้านการศึกษาให้กับศิษย์และชุมชนอย่างต่อเนื่อง อันเป็นแบบอย่างที่คุณวิจัยตระหนักว่า นี่คือนักผู้มีส่วนร่วมสร้างชุมชนวิชาการที่พึงถ่ายทอดให้แก่กัน และกันอย่างจริงใจ

ปัญญา เลิศไกร

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
คำถามการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
ประโยชน์ของการวิจัย.....	12
นิยามศัพท์เฉพาะ	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
ตอนที่ 1 รูปแบบการประเมินนวัตกรรม.....	16
ตอนที่ 2 กระบวนการพัฒนานวัตกรรม.....	31
ตอนที่ 3 วิจัยแบบมีส่วนร่วมและทฤษฎีฐานราก	51
ตอนที่ 4 การถอดบทเรียน.....	73
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	85
ขั้นตอนการวิจัย	85
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	94
การตรวจสอบข้อมูล	96
การถอดบทเรียน	100

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	106
กระบวนการพัฒนานวัตกรรม การปลูกป่าดม่น้ำมัน ลุ่มน้ำปากพนัง	106
ตอนที่ 1 บริบทชุมชน	112
ตอนที่ 2 Input ปัจจัยนำเข้า	121
ตอนที่ 3 Process กระบวนการ	126
ตอนที่ 4 Product / output ผลผลิต	133
5 การถอดบทเรียน	150
การถอดบทเรียน	150
ข้อมูลที่เป็นจริง	154
การสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับป่าดม่น้ำมัน	156
การจัดหมวดหมู่	156
องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้เรื่องการปลูกป่าดม่น้ำมัน	157
การถอดบทเรียนตามรูปแบบของดาปูเกลียว	167
การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (AAR)	173
6 สรุป และอภิปรายผลการวิจัย	180
สภาพบริบทชุมชนและสังคมที่ต้องเปลี่ยนอาชีพสู่การปลูกป่าดม่น้ำมัน	180
สรุปผลการศึกษา	184
ผลจากการถอดบทเรียนแต่ละรูปแบบ	191
อภิปรายผล	197
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	198
บรรณานุกรม	200
บุคลากร	206
ภาคผนวก	207
ภาคผนวก ก ประวัติหมู่บ้าน	208
ภาคผนวก ข แบบตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาจากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ	239
ภาคผนวก ค ตัวอย่างการสัมภาษณ์ลึกลับ	252
ประวัติผู้วิจัย	257

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงความคิดรวบยอดของ A-I-C.....	35
2 แสดงแนวทางการถอดบทเรียนจากข้อมูลและปรากฏการณ์.....	82
3 แสดงกระบวนการผลิตช่วงเริ่มปลูก-1 ปีครึ่ง.....	136
4 แสดงกระบวนการผลิตในช่วง 1 ปีครึ่ง - 3 ปี.....	137
5 แสดงกระบวนการผลิตในช่วง 3 ปี - 4 ปี ครึ่ง.....	138
6 แสดงกระบวนการผลิตในช่วง 4 ปีครึ่ง - 6 ปี.....	141
7 แสดงแนวทางการถอดบทเรียนจากข้อมูลและปรากฏการณ์.....	151

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แสดงความสัมพันธ์ของการประเมินผลระดับขั้นตอนการดำเนินงาน / โครงการ.....	25
2 แสดงแนวความคิดพื้นฐานการประเมินของ Stufflebeam	26
3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและการตัดสินใจของสตีฟเฟิลบีม.....	28
4 แสดงรูปแบบสนองความต้องการสารสนเทศ (Responsive Model).....	29
5 แสดงขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม.....	37
6 แสดงขั้นตอนต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ.....	40
7 แสดงกระบวนการถอดบทเรียนและการเรียนรู้จากการปฏิบัติตามแนวคิดของ Peddler	74
8 แสดงกระบวนการเรียนรู้จากบทความ “Action Learning Model”	75
9 แสดงขั้นตอนดังกล่าวอาจเขียนเป็นวงจรของการเรียนรู้.....	81
10 แสดงการนำข้อมูล ปรากฏการณ์มาดำเนินการหาองค์ความรู้.....	82
11 แสดงการถอดบทเรียนด้วยรูปแบบตาปูเกลียว (Spiral Model).....	83
12 แสดงวิธีการประเมินที่เน้นการบรรยายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบตามที่คาดหวัง.....	91
13 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา.....	94
14 แสดงแผนที่ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว.....	110
15 แสดงแผนที่ชุมชนบ้านคางคาล้อม.....	112
16 แสดงรูปแบบบริบทชุมชน คางคาล้อม.....	113
17 รูปแบบบริบทสังคม คางคาล้อมต่อชาวสวนปาล์ม.....	114
18 แผนที่ชุมชนบ้านบางคว้น	115
19 แสดงบริบทชุมชนบ้านบางคว้น	116
20 แสดงบริบทสังคมบ้านบางคว้น.....	117
21 แสดงแผนที่บ้านเนินธัมมัง	118
22 แสดงบริบทชุมชนบ้านเนินธัมมัง.....	119
23 แสดงบริบทสังคมบ้านเนินธัมมัง.....	120
24 ผลการเรียนรู้ปัญหาในการปลูกปาล์ม.....	140
25 แสดงกระบวนการการรับนวัตกรรมการปลูกปาล์ม ตามแนวคิดของ Rogers.....	141

ภาพที่

หน้า

26	แสดงกระบวนการเรียนรู้สู่การปรับเปลี่ยนอาชีพสู่การปลูกป่าล้มของเกษตรกร.....	148
27	แสดงการนำข้อมูล ปรัชญาการณั้มาดำเนินการทางองค์ความรู้.....	156
28	แสดงการถอดบทเรียนจากกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ.....	158
29	การถอดบทเรียนจากกระบวนการเรียนรู้ “Action Learning Model” (ALM)	162
30	กระบวนการถอดบทเรียนด้วยรูปแบบตาปูเกลียว (Spiral Model).....	167
31	แสดงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาอาชีพใหม่.....	182
32	แสดงรูปแบบกระบวนการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง	189
33	แสดงรูปแบบการพัฒนาแบบที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ ควบคู่การทดลองปฏิบัติ.....	191
34	แสดงรูปแบบการพัฒนาแบบที่ 2 เน้นแปลงปลูกฯ.....	193
35	แสดงรูปแบบการพัฒนาแบบที่ 3 เน้นการพัฒนาสายพันธุ์ใหม่แปลงปลูก ปัญหาหนูฯ.....	195
36	ขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อชี้นำตนเอง	197